

การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่
อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*

THE ECO – CULTURAL DRIVEN TO THE KOHYAI COMMUNITY
KRASAESIN DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE BASED DEVELOPMENT
RELATED WITH THE BUDDHIST TEACHINGS INTEGRATIVE APPROACH

พระครูโฆสิตวัณณานุกูล (อนุกุล ปานประดิษฐ์)¹ และ พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ กิตติโกพะ)²

Phrakrukosiwattananukul (Anukul Panpradit)¹ and Phrakruwichitsilachan (Prasit Kitikora)²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Moodee583@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มกราคม 2569; วันที่แก้ไขบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2569; วันที่ตอบรับบทความ : 12 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 January 2026; Revised 10 February 2026; Accepted 12 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหานิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบูรณาการกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม และ 3) ขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง

Citation:

* พระครูโฆสิตวัณณานุกูล (อนุกุล ปานประดิษฐ์) และ พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ กิตติโกพะ). (2569). การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1321-1341.

Phrakrukosiwattananukul (Anukul Panpradit) and Phrakruwichitsilachan (Prasit Kitikora). (2026). The Eco – Cultural Driven To The Kohyai Community Krasaesin District, Songkhla Province Based Development Related With The Buddhist Teachings Integrative Approach. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1321-1341.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่ และหน่วยงานราชการ รวม 60 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน วิถีชีวิตเรียบง่ายควบคู่กับความเชื่อ ค่านิยม จารีต ความร่วมมือ ความเสียสละ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความยั่งยืน

2) การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยสร้างวินัยและจิตสำนึก เสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านพิธีกรรมและความเชื่อ เมื่อชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร จึงเกิดความร่วมมือในการรักษาสีงแวดล้อมอย่างสมดุล โดยการนำศีลและไตรสิกขามาใช้เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรม เสริมสร้างปัญญา และปลูกฝังความรับผิดชอบร่วมกัน

3) การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมมิใช่เพียงการอนุรักษ์ทรัพยากร แต่เป็นการบูรณาการวิถีชีวิต ความเชื่อ ภูมิปัญญา และหลักธรรมเข้าด้วยกัน โดยใช้ค่านิยมและจารีตเป็นกรอบกำกับพฤติกรรม ร่วมกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ความสมดุลนี้สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างพอเพียงและยั่งยืน เป็นรากฐานสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความมั่นคงของระบบนิเวศของชุมชนบ้านเกาะใหญ่

คำสำคัญ : การขับเคลื่อน, นิเวศวัฒนธรรม, พระพุทธศาสนา, บ้านเกาะใหญ่

Abstract

This study aimed to 1) examine the eco-cultural conditions and challenges of Kohyai community, Krasaesin District, Songkhla Province; 2) analyze Buddhist teachings that can be integrated into eco-cultural development; and 3) drive eco-cultural sustainability based on community development through Buddhist principles. A qualitative research design was employed, using in-depth interviews and focus group discussions with purposively selected participants, including community leaders, local residents, religious experts, local administrative organizations, and government agencies,

totaling 60 individuals by analyzing the data using the inductive content analysis method.

The findings revealed that:

1. Kohyai community demonstrates cultural and traditional diversity harmoniously integrated with simple lifestyles, beliefs, values, customs, cooperation, sacrifice, and natural conservation, which are essential for eco-cultural sustainability.

2. The integration of Buddhist teachings fosters discipline and awareness, strengthens the relationship between humans and nature through inherited beliefs and rituals, and encourages collective responsibility for environmental balance. The application of *sīla* (morality) and *trisikha* (threefold training) serves as key instruments in regulating behavior, cultivating wisdom, and instilling shared responsibility.

3. Eco-cultural development in Kohyai community is not limited to natural resource conservation but involves the integration of lifestyle, beliefs, local wisdom, and Buddhist principles. Community values and traditions guide behavior, while environmental consciousness and participatory decision-making generate tangible outcomes in social, economic, and environmental dimensions. This balance reflects sustainable coexistence and sufficiency, forming a foundation for preserving cultural identity and ecological stability of the Kohyai community.

Keywords: Driving force, Eco-culture, Buddhism, Kohyai community

บทนำ

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิกฤตทางวัฒนธรรมของโลกปัจจุบัน ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลง และปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น วิธีการหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันในการที่

จะเผชิญหน้ากับความท้าทายกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิกฤตทางวัฒนธรรม คือ การดำเนินการตามหลักการพัฒนายั่งยืนในระดับการพัฒนาชนบท ซึ่งแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ มีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว โดยการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนเป็นตัวอย่างหนึ่งของชุมชนขนาดเล็กที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างชุมชนที่มีความยั่งยืนทางนิเวศวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นอนาคต ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคตสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก ประกอบกับการทบทวนผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมายังบ่งชี้ว่า เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความเจริญก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ขณะเดียวกันยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่มีความบิดเบือนไม่เอื้อต่อการพัฒนายั่งยืน แม้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม จะมีกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่ที่เรียกว่า กระบวนการชดเชยทางสังคมก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีสังคมใดที่คนในสังคมจะยึดถือเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมทุกอย่างได้ สังคมจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งความสัมพันธ์จะต้องเกิดขึ้นแก่ทุก ๆ สังคมเสมอ สังคมและวัฒนธรรม (Society and Culture) จึงเป็นของคู่กัน เกิดขึ้นและมีวิวัฒนาการไปพร้อม ๆ กัน สังคมไม่อาจจะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากวัฒนธรรม (Culture) และทำนองเดียวกัน วัฒนธรรมก็ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากสังคมเช่นกัน (จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2537)

แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมเป็นการบูรณาการแนวคิดนิเวศนิยม มนุษย์นิเวศ และวัฒนธรรมชุมชนเข้าด้วยกัน โดยเน้นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับระบบนิเวศและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน แนวคิดนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของการผลิตในชุมชนดั้งเดิม องค์กรทางสังคม ความเชื่อ และสิทธิชุมชน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (กฤษฎา บุญชัย, 2566) อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองที่สะท้อนผลกระทบจากนโยบายรัฐและความขัดแย้ง แนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองที่เน้นความเสมอภาคและความยุติธรรม และแนวคิดเศรษฐศาสตร์นิเวศที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกรรมสิทธิ์ หัวใจสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนคือการเชื่อมั่นในศักยภาพของชาวบ้านที่สามารถฟื้นฟูและพัฒนาตนเองได้ด้วยพื้นฐานความเชื่อ ความสัมพันธ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรมของตนเองนอกจากนี้ แนวคิดนิเวศทางสังคมและวัฒนธรรมยังถือเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดย

พิจารณาอย่างองค์รวมทั้งชีวิต จิตใจ และจิตวิญญาณที่ไม่แยกออกจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม แนวคิดนี้ไม่แยกส่วนวัตถุทางศิลปะและวัฒนธรรมออกจากความมีชีวิตของสังคม ไม่ลดทอนหน่วยทางสังคมและวัฒนธรรมออกจากกัน แต่เห็นว่าทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์พึ่งพาและเกี่ยวพันกัน เป็นระบบที่มีชีวิต มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และมีวงจรการเกิดขึ้นและเสื่อมสลายอย่างต่อเนื่อง แนวคิดดังกล่าวจึงมุ่งแก้ไขข้อจำกัดของวิธีคิดแบบแยกส่วนและลดทอนความเป็นจริง โดยเสนอให้มองสังคมและวัฒนธรรมในมิติที่มีพลวัตและพัฒนาการอยู่เสมอ

จังหวัดสงขลาเป็นเมืองสำคัญในภาคใต้ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและความรุ่งเรืองทางศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย คุณค่าดังกล่าวควรได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการสร้างความตระหนักแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนให้เห็นคุณค่า รักและหวงแหนวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เพื่อคงอยู่เป็นรากฐานของสังคมและชุมชนในอนาคต พร้อมทั้งการเรียนรู้หลักศาสนาและการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้มั่นคง ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองสงขลา ห่างออกไปประมาณ 81 กิโลเมตร มีภูมิประเทศเป็นแหลมที่มีภูเขายื่นต่อกับทะเลสาบสงขลา ลักษณะคล้ายเกาะใหญ่ มีทั้งพื้นที่ควนเขา พื้นที่ราบ และพื้นที่ชุ่มน้ำ มีจำนวน ประชากรรวม 6,504 คน (สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎร, 2568) แบ่งออกเป็น 9 หมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านมีเอกลักษณ์และวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดสงขลา โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดแหลมบ่อท่อ วัดเกาะสูง วัดเกาะใหญ่ และหาดทรายเทียม ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชุมชนกำลังเผชิญกับปัญหาจากเทคโนโลยีสมัยใหม่และการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชนจำนวนมากไม่เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดั้งเดิม ซึ่งเสี่ยงต่อการสูญหายไปโดยไม่มีร่องรอยให้คนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ ผลกระทบดังกล่าวไม่เพียงทำให้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่อนแอลง แต่ยังส่งผลต่อโครงสร้างสังคม เช่น ความวุ่นวายในชุมชน ความไม่อบอุ่นในครอบครัว และการลดลงของความสงบสุขในสังคมโดยรวม ดังนั้น การอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น

และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

จากเจตจำนงและหลักการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองบนฐานนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน จึงมองว่าชุมชนเกาะใหญ่น่าจะสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ ทั้งนี้ เพราะนโยบายการพัฒนาประเทศโดยเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและตัวเลขการส่งออกเป็นหลัก จนส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดมลพิษ และภัยธรรมชาติอย่างต่อเนื่องและจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งควรจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อลดประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต อย่างไรก็ตามจากการศึกษาและพูดคุยกับคนในชุมชน พบว่า ถึงแม้ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ จะมีการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง แต่การจัดการชุมชนในภาพรวมนั้น ชุมชนยังขาดความรู้ การวางแผนที่เป็นระบบและรายละเอียดการพัฒนาชุมชนอย่างครอบคลุมและเป็นองค์รวม โดยแนวทางการพัฒนาชุมชนที่มีอยู่เดิมให้เป็นชุมชนเชิงนิเวศวัฒนธรรมน่าจะเป็นทางเลือกที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าการนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้จะไม่สามารถเริ่มต้นจัดตั้งชุมชนใหม่โดยกลุ่มคนที่สนใจได้เหมือนกับหลักการที่แท้จริงของชุมชนเชิงนิเวศวัฒนธรรม แต่จากการศึกษาพบว่า มีชุมชนทั่วโลกในหลายประเทศได้นำแนวคิด วิธีการ และรูปแบบการดำเนินงานของชุมชนเชิงนิเวศวัฒนธรรมไปปรับใช้และสามารถปฏิบัติได้จริง อีกทั้งเพื่อสร้างต้นแบบชุมชนที่มีการจัดการตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกะสกัน จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกะสกัน จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบูรณาการกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม
3. เพื่อการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกะสกัน จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การทบทวนวรรณกรรม

1. บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกะสกัน จังหวัดสงขลา

ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกะสกัน จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีภูมิศาสตร์โดดเด่น ลักษณะเป็นแหลมยื่นออกไปในทะเลสาบสงขลา มีทั้งภูเขาและพื้นที่ราบสลับกัน ทำให้เกิดระบบนิเวศที่หลากหลายและเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน พื้นที่นี้มีอิทธิพลจากลมมรสุม ทำให้มีเพียงสองฤดูกาล คือฤดูร้อนและฤดูฝน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 28.5 องศาเซลเซียส ซึ่งเอื้อต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชน

ในด้านสังคม ชุมชนเกาะใหญ่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเกื้อกูลกัน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดและสำนักสงฆ์หลายแห่งที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและวัฒนธรรม ประเพณีสำคัญที่ยังคงสืบทอด ได้แก่ สารทเดือนสิบ ประเพณีชักพระ การร่อนน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และงานลอยกระทง ภาษาถิ่นที่ใช้คือภาษาใต้ ซึ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น เช่น การเล่นมโนราห์และหนังตะลุง ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ

ประวัติศาสตร์ของชุมชนมีความผูกพันกับ “สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่” ผู้ที่อพยพมาจากเมืองปัตตานีในสมัยกรุงศรีอยุธยา และได้สร้างวัดสูงเกาะใหญ่และวัดสูงทุ่งบัว ทำให้ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและสืบทอดความศรัทธามาจนถึงปัจจุบัน เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนถึงความเป็นมาที่มีทั้งมิติทางศาสนาและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมชุมชนให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ

เศรษฐกิจของตำบลเกาะใหญ่พึ่งพาเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะสวนยางพาราและสวนผลไม้ นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพเสริม เช่น การประมงเพื่อบริโภคในครัวเรือน การเลี้ยงสัตว์เพื่อขายเป็นรายได้เสริม รวมถึงการค้าขายและรับจ้าง แม้จะมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แต่ชุมชนยังเผชิญข้อจำกัดด้านการจัดการนิเวศวัฒนธรรมและองค์ความรู้ที่ยังไม่ทันสมัย ทำให้การพัฒนาชุมชนยังไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่, 2561; วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2566)

สรุปได้ว่า ตำบลเกาะใหญ่เป็นชุมชนที่มีภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น ความเกื้อกูลของผู้คน ประเพณีที่สืบทอด และภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น ล้วนเป็นรากฐานสำคัญที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และศักยภาพของพื้นที่ แม้จะมีข้อจำกัดบางประการ แต่ก็ยังคงเป็นชุมชนที่มีคุณค่าและความหมายต่อการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค

2. การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเชิงพุทธ

การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเชิงพุทธสามารถอธิบายได้ในเชิงวิชาการว่าเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ไม่เบียดเบียน และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานจิตใจและคุณธรรมของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงเลือกสถานที่ที่สงบร่มรื่นและใกล้ชิดธรรมชาติเป็นที่ฝึกฝนจิตใจ เพื่อให้เข้าถึงความสะอาด ความสว่าง และความสงบ อันเป็นธรรมชาติแท้จริงของจิต (พระไพรัช พุทธิสารโร (โพธิ์ประพาฬทอง), 2565) แนวทางนี้ชี้ให้เห็นว่าพุทธศาสนามีได้มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเห็นแก่ตัว แต่สอนให้มนุษย์รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียงและรักษาสีงแวดล้อมให้คงอยู่

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเชิงพุทธ ได้แก่ ธรรมนิยาม ซึ่งอธิบายถึงกฎธรรมชาติ 5 ประการ ได้แก่ กฎไตรลักษณ์ กฎแห่งปรากฏการณ์ธรรมชาติ กฎพันธุกรรม กฎการทำงานของจิต และกฎแห่งกรรม ทั้งหมดสะท้อนความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของสรรพสิ่งในโลก (ณฤณีย์ ศรีสุข, 2564) อีกทั้งยังมี หลักไตรลักษณ์ ที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน ทำให้มนุษย์ตระหนักว่าไม่ควรยึดถือหรือครอบครองธรรมชาติ เพราะมนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ไม่ใช่ศูนย์กลางของจักรวาล

นอกจากนี้ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคนและชุมชน ศีลช่วยควบคุมพฤติกรรมไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น สมาธิช่วยสร้างจิตใจที่มั่นคงและมีเมตตา ส่วนปัญญาช่วยให้เข้าใจความจริงของธรรมชาติและสามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง เมื่อชุมชนยึดถือหลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิต ก็จะมีการสร้างกติกากลุ่มและวินัยร่วมกันในการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างยั่งยืน (พระไพรัช พุทธิสารโร (โพธิ์ประพาฬทอง), 2565)

สรุปได้ว่า การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเชิงพุทธคือการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อมและชุมชน เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล เกิดความตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนทั้งในด้านจิตใจ สังคม และ

ระบบนิเวศ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมและปัญญา พร้อมดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและยั่งยืน

3. คุณค่านิเวศวิทยาเชิงพุทธ

ศาสตร์แห่งคุณค่า หรือ *Axiology* เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาที่ว่าด้วยการใคร่ครวญถึงความดี ความงาม ความจริง และความบริสุทธิ์ทางจิตใจ โดยมีเป้าหมายเพื่อค้นหามาตรฐานแห่งชีวิตมนุษย์ผ่านการทบทวนและเหตุผล แนวคิดเรื่องคุณค่าจึงสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ รวมถึงการพัฒนาชุมชนที่ต้องอาศัยการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

ในมิติของพุทธศาสนา คุณค่านิเวศวิทยาเชิงพุทธถือเป็นแนวทางที่สำคัญ เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงดำเนินชีวิตและเผยแผ่ธรรมท่ามกลางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างวัด การจัดองค์กรสงฆ์ หรือการกำหนดพิธีกรรมทางศาสนา ล้วนสะท้อนความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม พระองค์ทรงสอนให้มนุษย์ตระหนักว่า มนุษย์เกิดจากธรรมชาติ และต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ หากมนุษย์ทำลายธรรมชาติ ผลลัพธ์ก็จะย้อนกลับมาสู่มนุษย์เอง หลักธรรมและวินัยที่พระองค์บัญญัติไว้จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความจริง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติพบกับชีวิตที่สงบสุขและกลมกลืนกับระบบนิเวศ

พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติในรูปแบบชุมชนเล็ก ๆ ตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ จนถึงปรินิพพาน ทุกช่วงล้วนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แนวทางนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นระบบคุณค่าที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาชุมชนและการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (พระไพรัช พุทธิสารโร (โพธิ์ประพาฬทอง), 2565; ฌณณีย์ ศรีสุข, 2564)

สรุปได้ว่า คุณค่านิเวศวิทยาเชิงพุทธคือการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อมและชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านจิตใจ สังคม และระบบนิเวศ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมและปัญญา พร้อมดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและมั่นคง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 20 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและหาทางแก้ไข

1.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา นักพัฒนาสังคม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 30 คน เพื่อสร้างองค์ความรู้การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชน ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเกาะใหญ่ จากข้อมูล ณ เดือน พฤษภาคม 2568 มีจำนวน 6,504 คน (สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎร, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบทบาทและความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชุมชน จำนวน 10 คน
- 2) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ ประชาชนชุมชนบ้านเกาะใหญ่ จำนวน 20 คน

2.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 10 คน รวมเป็น 30 คน คือ

- 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการศาสนา
- 2) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่
- 3) กลุ่มหน่วยงานราชการ ได้แก่ นักพัฒนาสังคม เจ้าหน้าที่วัฒนธรรม

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการศึกษานิเวศวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมุมมองที่หลากหลาย การเลือกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงในด้านที่เกี่ยวข้อง จำนวน 60 คน แบ่งออก 2 กลุ่ม คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชุมชน และประชาชนชุมชนบ้านเกาะใหญ่ และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 30 คน ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการศาสนา ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่ นักพัฒนาสังคมและเจ้าหน้าที่วัฒนธรรม

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยแบบผสมวิธีเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ในการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนด้วยหลักธรรมซึ่งนำไปทดลองใช้กับชุมชนบ้านเกาะใหญ่ และขยายผลไปยังอำเภอหาดใหญ่ ดังนั้น แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา นิเวศวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และส่วนที่ 2 ศึกษาความสัมพันธ์ของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

2) ร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุมเนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.50 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะอาจมีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 4 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมการวิจัย ศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงทำการออกแบบเครื่องมือการวิจัยในรูปแบบแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) โดยร่างข้อคำถามที่สอดคล้องกับประเด็นการศึกษา และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พร้อมทั้งคำนวณค่าความสอดคล้อง (IOC) เพื่อปรับปรุงและจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน ซึ่งประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชุมชนและประชาชนในพื้นที่บ้านเกาะใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและบริบทของชุมชน นอกจากนี้ยังจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 30 คน ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการศาสนา ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่นักพัฒนาสังคม และเจ้าหน้าที่วัฒนธรรม เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเชิงวิชาการและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน ตลอดจนแนวทางการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมที่มีความยั่งยืน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยให้บุคคลที่มีความรู้ในเรื่องที่ทำการวิจัยตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลทั้งในส่วนข้อมูลเบื้องต้น และข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วเพื่อให้ผลการวิจัยมีความเป็นเชิงประจักษ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง การวิเคราะห์เนื้อหามุ่งเน้นการสรุปตามสาระสำคัญที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Inductive) ซึ่งเป็นการเรียบเรียง จำแนกข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้ เพื่อยืนยันกรอบแนวคิดในการวิจัยว่าด้วยการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกะสสินธุ์ จังหวัดสงขลา โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนาเป็นฐานคิดสำคัญ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นกระบวนการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกะสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหา นิเวศวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ พบว่า ชุมชนเกาะใหญ่ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี มีภาษาและวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ระบบสังคมและวัฒนธรรมจึงมีโครงสร้างแบบ หลวม ๆ แต่ยังสามารถผสมผสานได้อย่างกลมกลืน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม และมีวิถีชีวิตหรือการเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายจากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศ

วัฒนธรรมนั้น ประกอบด้วย 1) ระบบความเชื่อ มนุษย์ทุกเชื้อชาติทุกเผ่าพันธุ์จะมีความเชื่อเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม คนในชุมชนมีความเชื่อ ว่าในธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาลให้มนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข ได้รับสิ่งที่เป็นมงคล จึงจำเป็นต้องร่วมแรงร่วมใจกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ 2) ค่านิยม เป็นสิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือ เป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เพราะเป็นสิ่งที่บุคคลพอใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดของตนเองแล้วประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ค่านิยมจะอยู่ในตัวบุคคลในลักษณะของความเชื่อตลอดไปจนกว่าจะพบค่านิยมใหม่ อาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้คนในสังคมมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันทำให้มีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ อย่างเดียวกัน 3) จารีตประเพณี เป็นสิ่งที่ยึดถือสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จึงมีลักษณะที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้าง 4) ความร่วมมือหรือความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันถือเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการทุกเรื่อง 5) ความเสียสละ 6) การอนุรักษ์ ระบบนิเวศวัฒนธรรมจะเกิดความยั่งยืนได้ก็ด้วยอาศัยการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลากหลายวิธีไม่ว่าจะเป็นการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด 7) การสร้างความรู้ การปลูกฝังทัศนคติหรือแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องอาศัยการให้ความรู้เป็นบรรทัดฐานทำให้เห็นถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่จะได้รับรวมถึงโทษที่ เกิดจากการไม่ดำเนินการด้วย 8) บทบาทองค์กรทางศาสนา 9) บทบาทหน่วยงานภาครัฐ ในการดำเนินงานจะต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐในการกำกับดูแล เริ่มจากนโยบายการส่งเสริมสนับสนุน และการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างแท้จริง 10) การส่งเสริม และสนับสนุนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 11) กฎหมาย เป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่พึงมีในการบริหาร จัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นการป้องปรามมิให้เกิดความเสียหายมากเกินไป

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบูรณาการกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม พบว่า แนวความคิดเรื่องหลักธรรมต่าง ๆ นี้ ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนตามวิถีพุทธ คือ การนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยในเบื้องต้นจะมีการควบคุมความประพฤติด้วยการสร้างวินัยให้กับตนเองและชุมชนด้วยศีล ถ้าทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนิเวศวัฒนธรรมอย่างที่ควรจะเป็นแล้ว ก็จะทำให้คนในชุมชนร่วมกันสร้างกติกาหรือวินัยในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งพฤติกรรมทางกาย และวาจา ซึ่งหลักของศีลหรือระเบียบวินัยนี้จะช่วยให้คนในชุมชนเกิดความระมัดระวังและควบคุมตนเอง และเมื่อมีการฝ่าฝืนระเบียบกติกาก็มี

การลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนนั้น อันนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างรัฐ ชุมชน และศาสนา ในการสร้างกติการ่วมกัน การสร้างความเข้าใจในหลักไตรสิกขาในเชิงประยุกต์ใช้กับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนจะช่วยให้คนในชุมชนมีมโนธรรมสำนึกที่ดี และยิ่งจะช่วยเสริมสร้างปัญญาให้คนในชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจมีจิตสำนึกในเรื่องการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชน ตลอดถึงการนำกระบวนการคิดทางปัญญามาแก้ปัญหาที่เกิดจากการทำลายนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นภาระที่ทุกคนในชุมชนจะร่วมด้วยช่วยกันดูแลรักษาโดยการปรับท่าทีในการแก้ปัญหา ทั้งด้านพฤติกรรม จิตสำนึก และภูมิปัญญาที่เชื่อมประสานเกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์เพื่อจะให้เกิดการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนให้คงสภาพมีความยั่งยืนคู่กับชุมชนนั้น ๆ ต่อไป

3. การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกะระเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า คนในชุมชนเกาะใหญ่เป็นกลุ่มชนที่ได้รับการขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้อย่างเหนียวแน่น วิถีชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่อาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นที่สร้างบ้านอยู่อาศัยหรือเป็นแหล่งสร้างอาชีพความยั่งยืนทางนิเวศ วัฒนธรรม จึงมุ่งถึงการเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับระบบนิเวศโดยอาศัยกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 1) ระบบนิเวศน์มีความสมดุล 2) ค่านิยม การปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือค่านิยมของชาวบ้านให้มองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้ระบบนิเวศน์เกิดความสมบูรณ์ได้ โดยที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมากเกินไป ใช้สอยแต่เพียงพอดี 3) ภูมิปัญญาชาวบ้าน อาศัยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษช่วยสร้างหลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ชาวบ้านเชื่อโดยสนิทใจ และยอมปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อ 4) การอนุรักษ์ทรัพยากรและการรักษาสิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรของชุมชน 5) ความสำนึกรักษ์ ธรรมชาติ ความสำนึกที่จะรักษาธรรมชาติหรืออนุรักษ์ทรัพยากรนั้นจะเกิดขึ้นด้วยอาศัยการปลูกฝังทัศนคติที่ดีด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) ทัศนคติของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศ มนุษย์ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่นตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันจึงจำเป็นต้องสร้างความเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบนิเวศน์แก่ชุมชน เพื่อมิให้ชุมชนเห็นแก่ตัวมากเกินไป ให้อยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน 7) ระบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการใช้สอยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเหมาะ

พอดี ไม่มากเกินไป 8) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นสุดท้าย ถือเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความยั่งยืนขึ้นในทุกๆ ระบบ เพราะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำสิ่งใด ก็จะต้องยอมรับผิชอบผลในเรื่องนั้น ๆ ในการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เช่นกัน หากได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกระทำก็จะมีความรู้สึกว่าสิ่งนั้นเป็นของตนเอง อยากให้มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น พยายามป้องกันความเสื่อมโทรมที่จะเกิดขึ้น

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกะสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกะสสินธุ์ จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนเกาะใหญ่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตเรียบง่ายแต่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ความร่วมมือ ความเสียสละ และการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีบทบาทของศาสนา หน่วยงานรัฐ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และกฎหมายมาช่วยกำกับดูแล การอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นอย่างสันติสุข เพราะทุกฝ่ายยอมรับและผสมผสานวัฒนธรรมร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับแนวคิดของ รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ (2550) ที่ได้ให้ความหมายของสังคมว่า สังคม หมายถึงคนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะภายใต้อาณาเขตร่วมกัน มีการจัดระเบียบและมีวัฒนธรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน และมีการกระทำต่อกันทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ มีความรู้สึกผูกพันที่จะรักษาความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันของตนไว้ และมีการถ่ายทอดสืบทอดทางสังคมและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนจำต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้สามารถรักษา หรือสืบทอดได้อย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม หรือจารีตประเพณี โดยที่จังหวัด เพชรบูรณ์มีกลุ่มชนที่หลากหลายจึงมีองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่คลเคล้ากันไป เหมือนกันบ้าง แตกต่างบ้าง อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ล้วนมีความสัมพันธ์กับ ธรรมชาติหรือป่าไม้ จึงมีความเชื่อว่ามีเทพผู้สถิตอยู่ในธรรมชาติหรือป่าไม้ คอยปกป้องรักษาผู้ทำสิ่งที่ ดีงามแก่ธรรมชาติหรือป่าไม้ และก็มีมีการใช้อำนาจลงโทษแก่ผู้ที่ทำลายธรรมชาติเช่นเดียวกัน เมื่อเป็น เช่นนั้นจึงมีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้มีสภาพที่อยู่อาศัย และร่วมกันป้องกันไฟป่า

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนกพร ไผทสิทธิกุล (2552) ที่ศึกษาถึงการอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทาง วัฒนธรรมริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 3 ชุมชนที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ ทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตลอดจนการดำรงชีพ เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการเกษตรกรรมและกสิกรรมตลอดจนมีประเพณี พิธีกรรมทางด้านความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ และปัจจุบันชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ปัญหาด้านวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกับวิถีชีวิตทั้งด้าน

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบูรณาการกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม พบว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม ไม่เพียงช่วยสร้างวินัยและจิตสำนึกให้คนในชุมชน แต่ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาเป็นจารีต เมื่อทุกคนตระหนักถึงคุณค่าและผลกระทบของการใช้ทรัพยากร ก็จะทำให้เกิดความร่วมมือในการรักษาสีเขียวอย่างสมดุล การนำศีลและไตรสิกขามาใช้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมพฤติกรรม เสริมสร้างปัญญา และปลูกฝังความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับระบบนิเวศได้อย่างยั่งยืนทั้งด้านวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ มูนิเราะ เจาะแด (2557) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี กรณีศึกษา : ชุมชนในตำบลปาลูกาสา เมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชาวบ้านจำเป็นต้องเร่งคืนกรรมสิทธิ์ในที่ดินทับซ้อนแก่ชาวบ้านพร้อมทั้งการจัดหาอาชีพเสริมและ ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีการพัฒนาผลผลิตในชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เสริมความเข้มแข็งให้สถาบัน การเงินและองค์กรทางศาสนาอิสลามอันเป็นศูนย์รวมความเชื่อของชาวบ้านเข้ามามีบทบาทในเชิงของ การพัฒนามากขึ้น ทั้งนี้จำเป็นต้องเคารพในองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และทุนที่ชาวบ้านมีนอกจากนี้ แล้วการดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมยังได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการ สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การดำรงชีวิต และการรักษาสีเขียว อันจะทำให้ ชุมชนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจในการร่วมดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความอุดม สมบูรณ์ของระบบนิเวศน์

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมของบ้านเกาะใหญ่จึงไม่ใช่เพียงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ แต่เป็นการเชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อ ภูมิปัญญา และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ชุมชนใช้ค่านิยมและจารีตเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรม ร่วมกับการปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ความสมดุลนี้สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างพอเพียงและยั่งยืน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญให้ชุมชนเกาะใหญ่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความมั่นคงของระบบนิเวศไว้ได้ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิดา แจ่มใส และคณะ (2550) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของบ้านนาห้วยแคน อำเภอตาลสุม จังหวัด อุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านนาห้วยแคนมีกิจกรรมการดำรงชีพคือ การทำนาข้าวและนาบัว มีการพึ่งตนเองทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ รวมทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐยังส่งเสริมและ สนับสนุนให้ดำเนินการเพื่อการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้อนุรักษ์ธรรมชาติหรือ สิ่งแวดล้อม ให้ป้องกันรักษาป่าต้นน้ำ ให้ร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำหรือได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการ ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้เกิดการเป็นอยู่ที่ยั่งยืนได้ อันเป็นพึ่งพาตนเองเป็น สิ่งสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพันธ์ นีกะโทก (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการ จัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีทุนทางสังคมที่หลากหลาย ทั้งด้านความไว้วางใจ การเงิน ทรัพยากร ธรรมชาติ บุคคล ความรู้ และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่น การปรึกษากันภายในและกับพระสงฆ์ การได้รับการสนับสนุนด้านธุรกิจและการเงินจากรัฐและเอกชน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง การพัฒนาความรู้ทั้งในและนอกระบบ และการมีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต กระบวนการจัดการความรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จุดแข็งคือการประยุกต์ใช้ความรู้ รองลงมาคือการแบ่งปัน แต่ยังไม่อ่อนในด้านการจัดเก็บความรู้ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงช่วยให้ชุมชนใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการใช้สิ่งแวดล้อมเกินจำเป็น และสร้างความยั่งยืนทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตเรียบง่ายแต่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ความร่วมมือ และการเสียสละ ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวัฒนธรรม โดยมีการอนุรักษ์ธรรมชาติ การสร้างความรู้ บทบาทของศาสนา รัฐ และกฎหมาย มาช่วยกำกับดูแล การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีลและไตรสิกขา ทำให้ชุมชนมีวินัยและจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐ ศาสนา และชุมชนในการสร้างกติกาและแก้ปัญหาอย่างมีปัญญา การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมของบ้านเกาะใหญ่จึงตั้งอยู่บนฐานการพัฒนาชุมชนที่เคารพธรรมชาติ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลูกฝังความสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับระบบนิเวศได้อย่างสมดุล 1.

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ให้มีการกำหนดนโยบายด้านการอนุรักษ์ให้ชัดเจน จัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักษ์ธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมพร้อมจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ทุกคนเพื่อให้สิ่งแวดล้อมคงอยู่ในสภาพที่น้อยอยู่และยั่งยืน ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนบ้านเกาะใหญ่ มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่ควรพิจารณาอย่างรอบด้าน ในด้านข้อดี คือ การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนจะช่วยให้ทุกหน่วยงานมีทิศทางเดียวกันและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง กิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักษ์ธรรมชาติที่จัดอย่างต่อเนื่องจะสร้างความตระหนักรู้แก่คนในสังคม ทำให้เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน การสนับสนุนการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมพร้อมงบประมาณที่เพียงพอจะทำให้โครงการต่าง ๆ เดินหน้าได้อย่างเป็นรูปธรรม และการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ทุกคนจะช่วยให้การรักษาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นพฤติกรรมปกติในชีวิตประจำวันอย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดก็มีอยู่เช่นกัน นโยบายที่กำหนดไว้อาจไม่ถูกนำไปใช้จริงหากขาดการติดตามและบังคับใช้ กิจกรรมปลูกจิตสำนึกอาจไม่เข้าถึงทุกกลุ่มคนหรือไม่หลากหลายจนทำให้ผู้เข้าร่วมไม่เกิดความสนใจ งบประมาณที่จัดสรรอาจไม่เพียงพอหรือถูกใช้ไปอย่างไม่คุ้มค่า และการสร้างจิตสำนึกต้องใช้เวลาและความร่วมมือสูง ไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมคนได้ทันที เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว จะเห็นว่าข้อดีของข้อเสนอแนะเหล่านี้คือการสร้างความยั่งยืนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แต่ข้อเสียคืออาจติดขัดในด้านการปฏิบัติ และการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคน ซึ่งต้องอาศัยความต่อเนื่องและการบูรณาการจากทุกภาคส่วน หากสามารถจัดการข้อจำกัดเหล่านี้ได้ ข้อเสนอแนะก็จะจะเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกเกี่ยวกับนวัตกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า มีลักษณะเป็น อย่างไร และมีนวัตกรรมอะไรใหม่ ๆ ที่ช่วยในการอนุรักษ์ได้บ้าง

2.2 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันส่งผลต่อการพัฒนาระบบนิเวศวิทยาของแต่ละท้องถิ่น

2.3 ควรทำการศึกษาการสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ภายใต้รหัสทุน MCU RS 800768

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา บุญชัย. (2566). *นิเวศวัฒนธรรม จากมานุษยวิทยานิเวศสู่ขบวนการเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมไทย*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/517>
- ชนกพร ไพทิสฤทธิกุล. (2552). *การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ณฤณีย์ ศรีสุข. (2564). *นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ*. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 10(1), 187–202.
- ประพันธ์ นิกระโทก. (2557). *ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพรัช พุทธิสารโร (โพธิ์ประพาฬทอง). (2565). *แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศตามแนวพระไตรปิฎก*. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มูนิเระ เจเต. (2557). การปรับตัวในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาตี กรณีศึกษา: ชุมชนในตำบลปาตุกาสามะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. (2550). *มนุษย์กับสังคม*. สงขลา: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2566). *อำเภอกระแสสินธุ์*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอกระแสสินธุ์> (th.wikipedia.org in Bing)
- สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎร. (2568). *สถิติจำนวนประชากรพื้นที่จังหวัดสงขลา อำเภอกระแสสินธุ์ ข้อมูลเดือนพฤษภาคม 2568*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData>
- สุธิดา แจ่มใส, และคณะ. (2550). ความสามารถในการพึ่งตนเอง และศักยภาพการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. ใน *รายงานวิจัย*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่. (2561). *ข้อมูลพื้นฐานตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.kohyai.go.th/content/information/1>